

ACC. N.R. 1736

Landskap: VÄRMLAND

Upptecknat av: Maja Ericsson

Härad: Karlskoga Hg.

Adress:

Socken:

Berättat av:

Uppteckningsår: 1924

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör:

Nr två leu i en ö

ff.

Fröstraff

5.

Prætes

6.

Regn sprit fr. galgbacken i Ytterby

7.

Marknadshistoria

8.

Ri

9.

Tägav om beerkoholaka

11.

Tröckhätt

12.

Skam

13.

Frötar

14.

Frögruva

15.

Nikar

16.

17.

18.

Dubbblett

ACC. N.R. M. 1736.....

R E G I S T E R:

Barnets badvatten	110	Få god mjölk	105
Barnsängskvinna	143	Få makten i hem	90
Ben av död	4.21	Fårklippning	95
Begravning	41	Född på söndag	91
Begravningssed	52	Förgöra hästar	37
Bergtagna	55	Första maj	52
Besvärjelse	94	Förtrollning	155
Botemedel, för trol. ko	63		
Bröllop	116	Gastkramning	99.131
Bröllopseder	38	Havande kvinna	134
Bäran	136	Huvudvärk	133
Bölder	22	Hästarna stannade	154
Dans	39	Julbröd	92
Disktrasa	63	Julhalm	53
Drömpannkaka	49	Jättar	71
Dåras	5	Kalvko	69
Dö under året	112	Kalv, första mjölkdr.	105
Fallandesjuka	152	Klockan	29
Filspän mot sjukdom	21	Knarren	46
Frossan	145	Klok gumma	66.108
		Kolbottnar	61

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N.R

M. 1736

R E G I S T E R:

Korna kalva	62	Offra	107
Kors i hästsvans	146	Ormbett	94
Korsväg	49	Pingst	45
Korna mjölkas	103	Påsk	40.93.99.78.
Kreatur	43.141	Regnbågen	50
Kyrkklocka	11	Revorm	23
Kärlekstrolldom	152	Rå	9
		Rönn å. tandvärvk	20
Lusse(Lucia)	42	Skam	13
Lysning	90.98	Skams polka	19
Magi	130,131	Skjuta på oblat	147
Majkvistar	151	" " katt	147
Malmkörning	123	Skydd mot trolldom	35
Marknadshistoria	8	Skogsrå	16.87.128
Maran	97.150	Skämma kor	56
Medel mot rösjuka	92	" smedjehärd	148
Midsommar	115	Slakt	42
Midsommardagg	56.79	Slå upp dödssalm	112
Mjölka annans ko	81	Skatt	59
Nyår	142	Spökeri	25,26
Näcken	18.48.57	Skörd	140
Odöpt barn	89	Spelare-Kula	125

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:oR M. 1736

R E G I S T E R:

Spotta	97	Trollsmör	80
Spertus	6,51	Trollmjölk	81
Spik från galge	7	Trolleri med häst	82
Spöstraff	5	Trollskott	12
Såkaka	101	Träddragning	22
Starka karlar	72,85	Tyda	111,142
Stortjyven	27,28,58,88	Tydot	139
Stjärnan	113	Vargar	34
Säga upp lössen	31	Varsel	24,33
Sådd	83	Vårtor	23,133
Talesätt	29		
Tandvärk	20,135		
Ta kraft från andra vallar	79		
Ta sömn från barn	104		
Trefaldighetskälla	138		
Trolleri	32,35		
Tomtar	15,100		
Trollgumma	157		
Trollkäring	30,65		
Trollpåse	78		
Trollkniv	80		

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1736

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—

Skauer pocka.	19
Rönt i tanned väck	20
Sömnigalan	21
Filippa med spetsdorn	21
Tånedragning	22
Böldor	22
Kärtor	22
Perron.	23
Förblud i vassel	24
Spökern	25
Spökeri i lyse	26
Hortljusen	27-28
Nötkan	29
Tället	29
Trollkärne	30
Väga upp lössen	31
Tholloni	32

1756

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Värd.	55
Färger.	56
Klyft mot trallom.	57
Frigående hälter	58
Bölleppsseder.	59
Dærs.	60
Rök.	61
Bryggaomny	62
Dress.	63
Slapt.	64
Theater	65
Djigst.	66
Budorren	67
Nöckan	68
Hörson	69
Grom, bluelada.	70
Pepebäggen.	71

1736.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spertees.	51.
Första maj:	52.
Pappersnings sed.	52.
Wilhelms	53.
Bergtagen	54.
Berit Stegen	55.
Jävela vidsommarsvift	56.
Kärrna kor.	56.
Mäckor.	57.
Startijorn.	58.
Ispalt	59.
Kolbottnas	61.
Nova kalo.	62.
Wichtera (Vichtvaga)	63.
Botmedel, Fortlåll ko	63.
Trollhäring	65.
Klocka grönma hotarhoste	66.

-1736-

Sprokere	68%
Kalcho	69
Nötter	70
Pärka Karlar.	71
Snäggröiggj.	72
Hölppes	73
Midvunnansdagsgj.	74
Oä høft pän andres vällar	75.
Trollknio.	76.
Trollsneor	77.
Trollnööls	78
Njöllka sseccaces ko.	79.
Trolleri need hest	80.
Fad	81.
Stark Karl.	82.
Skogsmå	83.
Tö att storpig skellefennia bli mästerpig	84.
	85
	86
	87
	88

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M 736

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—

Odöjt barn	89
Rymning	90
Fä <ul style="list-style-type: none">re nkten i huvudet	90
Föt på en sondag, kunde se dagstående	91.
Gillgod åt korua, neddel mot körsjuka.	92.
Dösk	93
Mördade barn	93.
Orwlett	94.
Besvärjelse	94
Färkleppseuring	95
Maran	97
Iperotta	97
Rymning	98.
Gastkrämning	99.
Pök	99.
Touettar	100-
Sökkaka	101.

1756

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Konea nejölkas tee regnåene	103.
Tä sönw från barusen	104.
Fä god nejölk, fört aedas i beftan	105.
Huvu næste ha förla nejölkdroppen	105.
Offra	107.
De klok guruno.	108.
Barnets badvatten	110.
Tyda	111.
Hu sepp tödssalen vid jie, förmader Aret	112.
Ijärnan	113.
Hädssonan	115.
Brallop	116.

Dubbblett

ACC. N.R M. 1736.....

Sagesman: Carl Carlsson, Björторp, Karlskoga, (omkr. 50 år)

Sagesmannen är av en gammal bergsmanssläkt i Karlskoga, och har aldrig varit bosatt på annat håll. Han har av sin far och andra gamla hört berättas om litet av varje.

Dä va en som di kalla fjärdingskars- Erker, han bodde på Björnstuga. (Nära Karlskoga station) Så kom dä en fånge dit å han ba Erker att han skulle jälpe honom te körgårn klocka 12 på natta. Då sköt Erker honom dit på e skotkärre (skottkärra). Å där tog fången 2 ben å en dö å lite jor, å så sa han när han tog dä, att dä ene bene skulle han lämne i jän i "övermora bitti" å ett på domedas- otta". Å i dä samme small dä te i körka. Sen kom fången te Källmo (bondgård där ting hölls) å feck spö men dä jord- en inge. Å sen jeck han på "Gelleråsen" (Gästgivargård) å söp, men mä ett kasta han allt å sprang, å när han kom te körgårn slängde han bene.

En gång va dä en fånge som feck 30 par spö å den som slog, slog så mycke han orka men när fången hade fått spöa sa han: "Di ä uschlie te slå här i Karlskoga". Å dä syntes inge på en.

Dä va en gubbe i Immen (gårdar i norra delen av Karlskoga socken) som hette Rosvall, han hade en mask som di kalla spertus. Um di hade den i en ask å spotta på en

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
sid 3

—
sid 6

så feck di annat sinne. Rosvall hade sin mä sei överallt. En gång mötte han i Örebro en närkesbonne som hade en dåli häst. Rosvall skulle häjde hästen, men dä jeck inte, närkesboen hade värr spertus än Rosvall.

När Di gamle feck si en galge, så såg di ätter um dä fanns nän spik där. Den skulle di kallkröke å ha i en träns å sätte i ett beschel(betsel) så kunne di köre så fort som hälst. Dä va en bonne som kom en julmöra(julmorgon) å körde jenom körkaka å stötern(kyrkvaktaren) kunne inte si va dä va, han sa att antingen va dä själve Skam eller också Erk Jönsa i Kärne. (Gårdar i norra delen av Karlskoga)

Erk Jönsa i Kärne va en gång på en marken(marknad) i Kristinehamn å hade en säck mä plåter hängnes på hästen. Då va dä en sön hade öppna säcken å tage en plåt.(Skiljemynt) Men sen feck han springa änne te Kärne å lämne plåten tebaka. Då sa han te Erk Jönsa:"Du kunne fäld(väl) vete hut å inte lätte mäj springe mäj fördärva." Då sa Erk Jönsa:"Ja ska läre däj att när du sir min gråe häst, så ska du lätt'en vare".

Dä va nåra karar som grävde dike ve en bäck. Då kom dä ett fruntimmer te dem ve dikeskanten å tala mä dem um allt möjligt. Ho va gramm, men sen när ho geck då syntes svansen.

Dä va en gubbe som hette Lindström, han kola en natt. Klockan tre kom dä två granne flecker å språka mä en, då skulle

Dubbblett

ACC. N.R. M. 1736

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

sid 10

han skoje(skoja) mä dem å tog i den ene,å då va ho som en is.

Då rök di ut, så dithöll på te ta koja mä säj.

Dä finns e körrklocke i Möckeln(Sjö i Karlskoga bergslag) ho heter Kar å ligger i Karis höl(hål).(Beläget i sjön strax nedanför municipalsamhället) En gång hade di henne oppe, så ho synnas,men då kom e höne på skener(skridskor)då blidde(blev) di bortvilsa så ho åkte ner ijän.

Dä va e flecke i Ölsdalen,(gårdar invid sjön Ölen) som va vacker. Då va dä en gubbe som va osams mä hennes far å han skecka(skickade) ett skot(skott) som skulle träffé e ko men då träffa flecka så ho ble sjuk.

Skam visa säj ibland i Granbergsdal(gammal hytta i Karl-skoga)Di kunne si den fulingen stå mä ene foten på ett tak å den anre på ett anne. En gång va dä en dräng som sa te en "God Skam".

Sagesman: Erik Jonsson (Vase) Vas-Erker, Ålderdomshemmet, Karl-skoga(ung. 60 år)

Infödd i Karlskoga och har levat där hela sitt liv.På-stås härstamma från Vasa-ätten,hans stamfader kom på 1700-talet som flykting till Karlskoga.Trots sin fattigdom hade han börjat studera men blev svårt sjuk och genom svår stamning och allmän svaghet är han nu oförmögen till arbete. Han är ovanligt intelligent och äger ett synnerligen gott minne.

sid 14

Tomtar. När Petter Persas i Gelleråsen hade di tomter i e bo. Å då sa di åt dem, att di inte skulle rive ner den där boa, men di jorde dä ända. Sen jeck dä utför å kretura stupa som gräs.

Skogsrå. Sagesmannen såg Tall-Maja (benämning på skogsrået) två gånger på en mosse. Ho va mörkklädd å såg ut som en annan mänske. Jämt som ho kom te ett jupt fly sjönk ho ner, likedant bægge gångera.

Dä va nära brör som höll på å järe järsgål. Då kom "Tall-Maja" å fråga vägen te Björторp. (gårdar i Karlskoga socken) Så jeck ho bortöver järe, men när ho kom te järsgårm ble dä e kvige å a, ho hoppa över å sen va ho borte.

Sagesmannens farfar skulle ligga ve Kvarnänga i Brattaskogen. (stor skogstrakt i Karlskoga). Då kom dä e fin fröken å lätta på dörra å rulla en säck över golve som om ho ville ha kol. Men då sa han att den kvällen ville han disponera koja, ho skulle få komma ijän en annan gång.

Näcken. Sagesmannens mormor såg Näcken i Alkvettern (sjö i Karlskoga bergslag), han hade grönt hår å rodde i e halv eke.

Skamspolska. Dä va en som ville läre säj spele, han va lite barnsli. Då sa di te en att han skulle skaffa säj en svart hatt utan ett vitt hår å gå te Strömforsen (fall i Svartälven) tre torsdagskvällar å ra. Då va dä en skälm som jeck dit å

ACC. N.R. M. 1736

spela Skams polska så mycke han orka, å då ble den anre rädd.
Men dän som spela skrek: "Vatten, hatten". Å då kasta han hatten
å sprang

Rönn, Tandvärk. Rönn var bra att använda, de skulle växa på
berg som lutade åt marsså inte järna solskenkunde komma åt dem.
Tandvärk kunde botas om man ställde sig i en mörk källare, som
vette mot norr å tog en rönnpinne å perka mä den nie gånger
i tanna. Sen skulle rönnpinnen grävas ner i jora(jorden).

Dödingaben. Man tog ben av döda människor å la till sjuka, men
benen fick inte komma bort för då blev man oroad av den döde.
Benen skulle letas på under natten.

Filspän. Filspän av kyrkklockor var bra mot sjukdom.

Träddragning. Aspar som växt ihop så att bara en liten öpp-
ning var mellan dem kallades smållaspar, där drog man sjuka
barn i jenom motsols.

Bölder. Hade man bölder skulle man borra ett hål i en asp och
sticka in av varet då fick man aldrig bölder mer.

Vårtor. Den som hade vårtor skulle gå till en grind där ett
lik nyss var buret i jenom. Det var bäst att gå dit när det reg-
na å låta det droppa från grinden ner på vårtorna.

Revorm. De som hade nävorormar(revormar) skulle lägga på en
insekt som va änne (nästan) lik en mask, då skulle di gå bort.

Förebud, Varsel. När sagesmannen var åtta år var hans far en

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 19

sid 24

gång till Knappforskvarna. Då tyckte de, att han kom in å satte mjölsäcken på golvet men di såg ingenting. Ingen annan sa nånting men sagesmannen sa "Far" "Jaa" sa det. E stunn efter kom han.

Spökeri. En gång kom sagesmannens morbror in å sa: "Kom ska ni få höre va dä hugger där ute." Di jick mä, men di feck inte säje nånting.

En gång var sagesmannen med och högg vid Malmhöjden(gammalt gruvhål). Det var vid jul, och dagarna var korta, men di höll på tills det blev mörkt. När di sen jick därifrån hörde di tydligt att dä högg ve gruva.

Spökeri, lyse. En julmorron såg sagesmannen å andra tre så präktiga jus lysa på ett berg vid Forsby(gårdar i Karlskoga).

Stortjuven. En torpare vid Vassgårda(herrgård nära Kristinehamn) hade två så magre häster, då kom Stortjuven te en å sa: "Får ja di där magre hästera å slå ijäldem, dä ä synd te bruken dem. Om 14 dar ska du få ett par anre." Sen en da när torparen jeck te skogen å jeck å ångra att han lämna hästera, feck han höre hur dä yrde av hästar å Stortjuven satt på den ene, han hade stilt dem i Gudbrandsdalen. Å Stortjyven sa te torparn att han skulle säje att stortjyven stulit dem.

En gång mötte Stortjyven e gumme å fråga henne um ho hade hört talas om Stortjyven." Ja", dä ä allt en rackare," sid 28

ACC. N.R. M. 1736.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 28

sa ho. Men då ledde han henne te en myrstack, å där feck ho sitte tills de löste henne. Men så fråga han e anna gumme å ho sa att dä va "en rekti kar", då feck ho en riksdaler.

En gång trodde de, att de hade Stortjyven hängd, men när de såg efter hade de hängt upp en halmkärve, å han stog bredvid å skratta.

Klockan. Om Bossviksgumman (Mor-Annika i Bossviken ej långt från Kristinehamn, levde på 1700-talet) berättas att en gång en herre låg kvar där å han hade si klocka liggande på en stol å västen över henne. Då kom gumma å trodde att dä va e rätte å slog te. Då sa han: "Aj, aj, mor, ni slår söner mitt urverk" "Tannväärk, huveväärk, ryggväärk ha ja hört talas om, sa gumma, "men aldri urväärk".

Talesätt En gång sa gumman "Ja stog på take å smeta jöken å då gol horstenen"

Trollkäring. Dä va en gubbe i Bratta som hade e käring som di sa um att ho flög. Så skulle gubben vake ut henne en gång men hän kunne inte, så när han vakna låg sudden (kvasten) bredvia honom.

Säga upp lössen. Di skulle rote ut vägglöss på ett ställe. Då sa gumman: "I da ä dä Tomesdan, i da körer ja ut er". men gubben sa: "Två delar ute som inne, ja lover er te bli kvar" (Syftar på att syster ärvde hälvten mot broder.)

sid 31

Trolleri. Sagesmannens morfar skulle gå te Bergiusgubben efter e smejbälj. Men gubben va inte hemme så han feck bäljen å mora. Men han hade inte te betale mä då. När gubben Bergius kom hem å feck höre då sa han: "Ja, då står gubben där." Å bäljen ble så tung, så då gick inte å dra den. Å gubben feck lägge den i e kolkoje å gå å skaffe pengar, å sen jeck bäljen så lätt mä.

Varsel. Man tittade efter hur den sista eldbranden så ut på kvällen, en sän karl skulle komma in på morron, lång å smal eller kort å tjock.

Vargar. På Persgrinusdagen den 16 maj skulle man skrämma bort vargarna, då gick all ut sköt och förde väsen samt ropade: "Persgrinus tag bort dina hundar".

Skydd mot trolldom. Man satte upp knivar och gafflar i korsform i lagård och ställ för att skydda kreaturen.

Sagesman: Nils Nilsson, Bregården, Karlskoga (82 år)

Av gammal bergmanssläkt, infödd i Karlskoga och har vad jag vet varit bosatt där hela sitt liv. F.d. fattigvårdsföreståndare. Har genom duglighet och självstudier arbetat sig upp till en förtroendeman i municipalsamhället.

Man trodde, att hästar kunde förgöras genom att man att man ströök på dem. Men på den tiden fanns det arsenik överallt, och litet av det kunde lätt läggas in i hästbrödet.

Bröllopssseder. Varenda en som var bjuden till bröllop skulle

Avskrift:

ACC. N:oR M. 1736 sid. 40.

Valborgsmässokvällen brändes bål på ett berg för att
skrämma bort trollen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N.R. M. 1736.

ha med sig förning, vetekakor och ostkakor. Prästen kom vanligt till gårdarna och vigde och stannade kvar sen. Bröllopen varade alltid minst tre dar. Bruden skulle dansa med alla, en valdes att dansa första dansen med henne. Sedan dansade man av henne kronan.

Dans. All ungdom kom tillsammans till lek och dans på lördags- och söndagskvällar. Då var det aldrig nån traktering, den som blev törstig fick gå till en vattså. Spelmanen kunde få en skilling för att han satt och spelade till klockan 1.

Valborgsmässokvällen brändes bål på ett berg för att skrämma bort trollen.

Påsk. Sagesmannens farbror jick med tjära och jorde kors över lagårdsdörrra å stalldörrra å fårhusdörrra till påsk.

Begravning. Till begravnningar skulle man också ha med sig förning. Prästen var med på alla större begravnningar. Så måste han jöra en personalia, den lästes opp efter predikan i kyrkan. Begravnningar höllo på i tre dar, och sen fick man förning med sig hem, så alla fick smaka.

Lusse. Lussemorron skulle man opp tidigt å äta fläsk å stekt blodkorv.

Slakt. Man slaktade alltid på hösten så det räckte till andra hösten, det saltades ner och röktes på våren. Man bakade bara höst och vår av hälften havre och hälften råg under sagesmannens barndom

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 38

A. 40

sid 42

Västland
Karlskoga by
1924

ACC. N.R. M. 1736

Björn Majra Eriksson Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kreatur. Innan korna släpptes ut på våren kom en gumma å skulle "skrävle". Han stack dem med en stoppnål efter ryggraden å klämde, då kom där ut luft. Då trodde man att korna blev feta när de kom ut.

sid 42

Sagesman: Erik Andersson, Björstorp, Karlskoga (82 år)

Gammal bergsman, född i Karlskoga och bosatt där hela sitt liv.

Pingst. I Brickegården hade man alltid pingstdanser. De hölls på i tre dagar, pingstdagen och annandagen samt dagen efter. Då gick man bort i andra gårdar å dansa. Spelmännen hyrdes in i en stuga å feck rejält mä mat.

Knarren. Om någon fick "kagnarren" i handleden skulle han ställa sig vid en tröskel som man burit lik över å där dörren vette åt norr å hålla handen efter kanten på tröskeln. Å bredvid skulle ligga tre långa halmstrån med tre leer (leder) på varann å ett. Så ställde sig en annan på andra sidan tröskeln å höggs av halmstråna. Då sa den som hade knarren: "Va hugger du mej för?" Den andre sa: "För knarren den narren ur le å i vre." Sen feck di ha't så länge efter som di hade haft det förut.

Näcken. Di som ville bli rektie te spele skulle te forsgubben å läre säj. Då skulle di gå te en bäck som rann mot norr tre torsdagskväller å siste kväel kom forsgubben fram te dem. Di kunne ta spelninga (spelningen) på höjd eller ohöjd. Tog di på

sid 48

ohöjd, så kunne di inte slute. Forsgubben tog nån bloddroppe av dem och skrev opp deras namn å sen va di sålda för tid å e vighet till honom.

Korsväg. Om man jick till en korsväg med vägar åt fyra håll tre torsdagskvällar efter varann så kunde man få se den som man skulle bli gift med.

Drömpannkaka jordes av vatten, en sked salt å en sked mjöl. Sén på natten kom någon med vatten till den som jort pannkakan den skulle hon bli gift med.

Regnbågen. Om man ställde sig i regnbågen och önskade sig tre saker jick det i uppfyllelse.

Spertus fick man på det sättet att man tog en oblat när man gick till nattvarden och metade upp en mask. Den skulle man ha i en ask å spotta i asken var morron. Man fick ta den på vad som helst, på penningar, på ryckning (brottning) eller slagsmål. Men det gick inte att bli av med honom, han låg på bröste på dem när de jick i grava.

Första maj skulle de äta ägg, då åt de närg i bena.

Begravningssed. Somliga jömde brännvin från sitt bröllop tills mannen eller hustrun dog. Då togs det fram på begravningen.

Julhalm användes på golven. Julgran fanns på somliga ställen. Det doppades alltid i grytan. Så lagade man till en juloxe, klöv en limpa å vek opp så det såg ut som horn.

Karlslögle *Häradens*

ACC. N.R. M. 1736

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—
sid 53

Juren skulle ha lite bättre mat. När man läste ijän om dem på kvällen skulle man jöra ett kors med handen över dörren. Juren kunde tala på julnatten, så man kunde ligga och höra på dem.

Det skulle allt vara nån gröttallrik åt tomten också. Så gick man ut och titta julkvällen om någon satt utan huvud, den skulle sen dö under året.

Bergtagna. Di trodde att folk å kreatur ble bärjtäne(bergtagna) då skulle di skjute över dem så släppte dä strax.

Dä va en pojke som ble bärjtäjen,då jick den som va mä honom te stenen å packa på den å sa:"Släpp gossen troll".

Somliga va ute å samla midsommardagg. Dä skulle jöras innan solen jick opp. Då kunne di ta kraften ifrå di andres äger. Di drog ett lakan som di vre ur sen.

Skämma kor. Dä va somliga som lunne skämme korna om de fick se på mjölken.

Näcken. Om man skulle löge säj (bada) så skulle man först binne näcken. Då satte man ner en kniv å skrek: "Så långt ska näcken være frå detta land som detta ropet hörs hoj,hej."

Stortjyven hade jämt tjyvgods på ett ställe bortom Bodalen. Di sa att rånan hade makt mä dä, å dä kunne bare tas upp e midsommarnatt. Dä skulle dä komme så mycke spöke emot di som försökte men di fick inte være rädde å inte feck di tale eller skratte.

Dä va en som grov ner en skatt i en lae (lada) å sa i detsamma att ingen kunde ta opp den om han inte högg huve av

sid 59

sju sambrör, just över stocken där dä låg. Men dä va en som hörde dä, å han la ägg efter e höne å feck sju tuppar, å då kunne han ta upp skatten.

Sagesman: Sara Karlsson, Bävåsen, Karlskoga. (omkr. 70 år)

Född, och hela sitt liv bosatt i Karlskoga.

Di som höll på borta på kolbottnarna ble allt väckte. Om dä brann i milera så slog dä på kolkojera(kolkojorna) så dörra yta (hoppa). Å om di inte jeck ut så feck di ingen fre.

När korna kalva hade di så mycke dumheter för säj. Di skulle ha en kniv i vattne, å sen skulle di sätte kniven över hoa så inte mara skulle rie henne å så skulle di ha salt å tjäre.

Om di kunne ta disktvaga eller disktrasa ifrå sin granne å je hans kor, så kunne di trolle bort korna. Eller också bränne opp et å je dem askan.

Dä va e på Skranta (numera del av municipalsamhället) som hade e ko som hade kommit bort. De hitta henne vid Bråten men kunne inte få tag på henne. Men dä va dä nån som lärde den som rådde om koa att ho skulle ta en käng (känga) ifrå den som hade förtrolla koa å bränne opp å je koa aska. Å ho tyckte allt dä va eländigt, men ho tog den bäste kängen å brände opp, å sen feck di tag i koa.

Gamle mor Bergius i Limbäck va e täcka där trollkäring. Di hade ett rovlänne (rovland) där, å dä va dä nära som kom

å stal rovsäcker. Gumma höll på å bake, men så sa ho te dotra (dottern): "Du får lov å steke bröe, ja å påka (tvungen) te å gå ut ett tag." Å när ho kom te rovlänne sa ho: "Jaså, ja ni kan ju få gå nu." Då va di löse, men di hade inte kunnat komma näin vägen mä säckera.

Dä va en gumma i Limbäck som brukta samla ärter ve mid-sommartiden. Hon bota sagesm. för hosta, då koka hon ihop renfan, vallknopp å lakrits.

Sagesman: Karl Karlsson, Bömingen, Karlskoga (omkr. 50 år)

Skomakare, född och bosatt i Karlskoga.

Spökeri. Dä vaen julmorren 91 eller på som sagesm. å hans bror va på väg te körka. Ve Rosensjö (gårdar i Karlskoga) va e smeje (smedja) som stod alldeles bredvid vägen. När di jick förbi där smiddes där för fullt, de jick å titta i jenom fönstre men såg ingenting fast nog smiddes dä där. Dä va jus i fönstra å gnistra opp ur korstenen.

Kalvko. När korna hade kalsat(kalvat) i sagesmannens hem var det mycket noga med att det skulle vara tyst i lagårn, ingen fick hoppa eller stimma. Å så va di noga mä å föse främma (främmande) ur lagårn.

Spökeri. Dä va en finngubbe som blev skjuten på Knappedshöjden en påskmorgon. Platsen kallas "Fiens kärr". Den va di rädds för, di trodde att finngubben skulle dra ner dem.

ACC. N:oR M. 1736LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 71

Jättar. I en höjd i Bjurtjärn fanns det jättar. De skulle kasta stena mot Kristinehamns kyrka. Men di föll ner å kallas än i i da " Jättestenera". Å ett torpställe som ligger bredvid kallas "Jättens".

Starka karlar. "Vägga" i Billinge å "Busen" i Bäck (Gamla bondgubbar omtalade för sin styrka."Vägga i Billinge" bodde mellan Åtorp & Håkantorp, Nysunds socken."Busen i Bäck ej långt från Karlskoga kyrka.) körde malm å möttes på en sjö. Då ville de inte väja utan lyfte upp lassan på en med."Ä du Vägga i Billinge?" sa den ene. "Ä du Busen i Bäck?" sa den andre. Å så ställde di ner lassa.

Smörjning. När barnen va sjuka drog de dem genom trasiga järnsgårdar.

Spädbarnens badvatten skulle slås ut på ett särskilt ställe. Å så skulle man tända en sticka å ha i vattne.

Sagesman: Maja-Lisa Löv, Lerängen, Karlskoga (83 år)

Gammal bondhusfrau. Född i Karlskoga och såvitt jag vet alltid bosatt där.

I Lerängen (gårdar i Karlskoga socken) bor en bonde som aldrig kör över pinnar som ligger i kors. Han kör hellre över grushögar. Så han har den där troa i alla fall.

Man sköt med krut under å över vaggan när barnen var små. Barnen kunde bli bortbytte, då blev de så vanartige å feck så store huve.

sid 76

ACC. N:R M. 1736

Sagesmannens matmor brukade tala om att i Bäck fanns en björk som var så ful att ingen ville fälla den, men så va då en dräng som gjorde dä, å han blev så full av bölder, så han ble änne (nästan) bet.

Trollpåse. Anders Persa i Persbo höll på att falla i Svartälven å efter det blev han sjuk. Då band hans mor ihop en sån där påse mä naglar å hår i å sutta(kasta) den i hålet i älven. Å så sa hon, att dä skulle värlka på dä å inte på honom. Å han blev bättre sen.

Di jick i bara skinnet och samla midsommardagg. Sen vre de ur lakne (lakanet) å ga korna.

Hö. Före höanna(höandtiden) ryckte man en tapp gräs ur andras vallar för att ta kraften därifrån. Men den som ville akte säj ryckte en tapp av sitt eget å kasta in det i ladan.

Trollkniv. Om man smidde en kniv under tre torsdagsnätter efter varann så blev det en trollkniv. Jorde man kors med den i smör å smöret var "skämt" blev det blod i korset.

Trollsmör. Dä va e käring i Gelleråsen som hade bara en ko men ho hade så mycke smör ändå. Då va då e fru som drog öra åt säj, å sen blev dä slut på smörsäljninga.

Trollmjölk. Ville man mjölka andras kor satte man en kniv i lagårdsvägga å ställde bytta unner å mjölka.

Dä va e flicka som höll på å mjölka en annans ko.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 77

sid 81

Så sa ho: "Nu kan ja inte mjölke mer, för då kommer blogen." Men de bad henne hålle på. Så sa hon: "Nu kan ja inte mjölke mer, för då dör koa." Men de bad henne hålle på, å ho höll på tills koa segna ner.

Trolleri med häst. Dä va ett lag malmköraре från Kilsta som var ute, å förköraren hade en ung fin märr. Så träffa di ett lag från Kortfors på vägen, men de från Kilsta körde om dessa. Men strax efter stöp förkörarens märr å stendödde. Dä va för att di körde om förstas.

En gumma sa om sin måg att han kunde väl inte få nån säd när han sädde i harva. Det föll nära korn ner i harven.

Sagesman: Ivar Norling, Degerfors, omkr. 70 år.

Född i Kroppa socken, Värmland, men kom till Degerfors i 7: års åldern. Murare. Intelligent och intresserad av böcker. Ivrig nykterhetskämpe. De uppgifter som ej äro lokalbestämda äro från Degerfors kapellförsamling.

Stark karl. En gång gick Vägga i Billinge till Krontorps herrgård å köpte råg. Inspektorn mätte i en tunna å så sa han: "Var har du hästen?" "Ja har tänkt te bäre den," sa Vägga. "Ja, bär du den hem, ska du få den te skänks," sa inspektorn. Sen re inspektorn efter å då jick Vägga å åt kröse (lingen) mä säcken på ryggen.

En gång körde han malm, å då kom en person å träta

ACC. N.R. M. 1736

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på honom för att han hade för tungtblass. Då spände han ifrå hästen å drog opp lasset själv.

Di trodde på skogsrävar då, å en gång när Vägga höll på å ansa e mila en kväll kom e fröken å satte säj på fyllvedshögen . Då tog han harka å knuffa te henne så ho rasa ner. Då jick ho men sa: "Dä här ska du inte ha jort för inte." Så kom dä säj att han ramla ner i mila, men då skulle han ha öppnat henne å gått ut. Men efter dä vart han bruten.

Om mor Annika i Bossviken berättas att ho drev skogsräva från Varghöjden vid Bossviken. Annika var flicka då å jick å plocka bär å då kom skogsräva. Men då nämnde Annika tre namn. (Gud Fader, Son & den Helige Ande.) Då sprang råva å sen kom varjera å tog henne.

För att stortjyven skulle bli mästertjyv skulle han stjäla särken av en käring. När hon å hennes gubbe hade lagt säj, tog stortjyven ett lik å dä hängde han upp i en stege. Gubben trodde att dä va stortjyven , å han jick ut, men då kom stortjyven in å sätte käringa "Je möj nåt te torke å möj blogen på." Ja, ho vrängde av säj särken å ga en. Sen feck han mästertiteln.

Innan ett barn var döpt fick aldrig juset släckas i rummet. Kom nån främmande in fick han alltid först gå till spisen.När di skulle te körka satte di e synål i lindekläderna. Badvattnet fick inte slås ut sen solen gått ner.

sid 86

sid 89

ACC. NR. M. 1736LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 90

När det lysits mellan några första gången jorde man en krycka å bar till den blivande brudgummen.

Under vigseln skulle bruden försöka sätta sin fot framför brudgummens för att få makten i hemmet. Vittnen skulle ge akt på hur brudparet stod. Den som lutade sig från den andre skulle dö först.

De som avr födda på en söndag förmiddag kunde se mera än andra. De kunde också se "dagståndare", såna troll som inte hunnit hem innan solen gick upp, de blevo stående utan huvud tills solen gick ner i sjön. De som blev "kramate" hade gått emot en dagståndare.

En kaka lades fram på bordet vid varje jul som varje ko sen skulle ha en del av för att de inte på sommaren skulle få rösjukan.

Till påsk skulle man sätta upp stål eller också skriva Jesu namn över dörrarna.

Barn som mördats blev till gastar. När harugglan skrek trodde man det var gasten.

Ormbett. Var någon ormbiten skulle man ta en kniv där angeln var viken vid skaftändan, å den skulle di dra runt ombettet ansches (motsols) å säja:

Ja binder däj orm
ja binder dess stjärt

sid 94

ja binder däj i alla dess ledamöter,
innan sola går ur fläck,
ska du spricka mitt itu"

Detta skulle de jöra tre gånger.

När sagesmannens farmor klippte fåren tog hon en ulltapp å stack i munnen på fåret å sa: "Nu får du klipptappen förstår du nu ska du komma ijän te åre mä ticka å båse ve låré"

Sagesman: Matilda Karlsson, Strömstorp, omkr. 60 år.

Bondhustru, född och bosatt under hela sitt liv i Degerfors kapellförsamling.

Maran. Dä va vanligt att mara red hästen då skulle de sätte opp en leje å säja: "Här får du å ri på".

Om man hittat en sak skulle man spotta tre gånger innan man tog upp den.

Lysning. Man skulle aldrig ta ut lysning på nedan. Ett träd skulle fällas vid ny annars torka dä aldrig.

När det lysts för sagesmannen första gången kom e flicka in mä en stör å sa: "Dä ä sagt att fadern här ha bröte benet å säj, så han behöver käpp." Han blidde (blev) allt änne (nästan) ond på dä där.

Gastkramning. När di blev sjuke om kvällera så di tog te fryse så va di kramate, då skulle di ta varme ikring dem tre gånger motsols. Slockna sticka skulle di dö.

Påsk. I påskveckan skulle man inte je bort nånting. Så skulle man skjuta jemom lagårdarna. Även vägde man hönsen så inte räven skulle komma å ta dem.

Tomtar. Dä va en tomte som kom dragandes med ett ax å han stänka så väldigt. Då sa boen: "Dä va väl inge å stänka för." Men då sa tomten: "Drar ja ifrå däj så mycke som ja ha drage te däj, så ska du få si." Å sen ble boen utfattti.

Såkaka. Till jul skulle bakas syrat brö, potatislimpa och vörtlimpa. Tjänarna fick särskilda högar å fägna föräldrarna med. Så skulle man ta undan såkakan. En vår hoppa sagesm. svär mor upp å blev så ivrig å sa: "Ja visst ja höll på å glömme såkaka." Sen måste alla smaka en bit.

Sagesman: Lovisa Engstrand, Strömtorp, (92 år)

Född och bosatt i Degerfors kapellförsamling. Nästan blind men för övrigt med alla själsförmögenheter i behåll.

När sagesmannen tjänste i Karåsen sa hon en gång till sin matmor: "Nu tror ja inte vi kan mjölka Vithuva längre." Då sa matmodern: " Va säjer du flecke ska du lägge å på dä sätte. Ho ska dras te måen(månen)!" "Hur ska ja kunne dra den te måen," sa sagesmannen, " den ä så långt borte." Men då undra matmodern vad sagesmannen hade haft för mor, som inte lärt henne att korna skulle mjölkas tillnymfåne. Hon mjölkade på klövar och allting för då blev det så rektie kalver.

sid 104

Barn. En gång i Karåsen låg barnet och sov i vaggan. Då kom sagesmannen och tog sitt huvudkläde som låg där. Men då kom hennes matmor, gav henne en örfil å sa: " Ska du ta sömne från barne! Man ska aldri ta nånting från någon som sover utan att lägga dit nånting i stället.

Den som ville ha god mjölk skulle andas i byttan innan den sattes till kon.

Kalven måste ha kornas första mjölkdryp(mjölkdroppe) annars skulle den ej komma att leva. En kniv skulle vara i kornas första dricksvatten, och den skulle sen sättas upp i väggen så inte skogstjuren skulle komma å ri henne.

Ont. En syster till sagesmannen fick en gång ont i en fot, och då skulle modern se efter varifrån det onda kom. Hon tog en sten från taket, en från marken en ur vatten. De eldades röda och sänktes sen i vatten. Så tittade hon efter på klockan vilken som skrek och fräste längst. Det var den från vattnet. Sen la hon den i en påse tillsammans med naglar och hår från den sjuka, å så skicka hon sagesmannen bort med detta en torsdagskväll. Då skulle hon säga: "Ta dä härå sug på å låt bli Anna. Stina Andersson". Sen fick sagesmannen inte vända sig om eller tala förrän hon tagit i varme. Hon mötte en gubbe men sprang te skogen, å han fråga sen hennes mor va dä va mä flickan. Då sa hon att hon varit och offrat.

sid 107.

Sagesmannen hade en bror som var sjuklig. En gång kom en gumma dit från Fryksdalen. Då sa hon: "Gossen ä inte frisk. Vet ni inte nåt träd där toppen har böjt sig ner, där ska Ni dra honom tre torsdagkväller". Å då hade de en krokig tall på en höjd. Å där drog modern honom tre gånger genom hålet.

Sen kom en annan gumma. Då sa hon: " Gossen har groseg (grodsug), ni ha slagit ut tvättvattne utan att ha saltat i det, å då har e groda kommit å ätit av det. Sir ni inte att han har pupper på fingrera (fingrarna), å där sitter groa å suger. Nu ska ni sope stuga ren å lägge er i ett uthus i natt, så ska ni få si att groa sitter unner vagga i morron bitti", Å mycket riktigt sätt e groda där då. Henne tog då sagesmannens mor och frakta henne över sjön till en holme. Gumman smorde också barnet med brännvin å " mana i et" men sagesmannen hörde inte va ho sa.

I barnens badvatten skulle läggas tre saltkorn samt eldsticke. Det skulle slås på en hög plats så inte grodorna skulle komma åt det.

Om man gick ut på våren för att fiska å fick se en groda sitta på backen så var det inte värt att försöka fiska det året. De blev så glada när de såg grodan bubbla i vattnet. Men var vattnet rikt blev det fattigt på land och tvärtom.

ACC. N:oR M. 1736.....

Vid jul skulle man gå ut med salmboken samt titta åt himlen och slå upp den, den som fick upp en dödssalm dog under året.

När man tog av sig på julkvällen skulle man kasta en sko bortåt dörren. Vände den sig utåt, skulle man vara borta nästa år, men vände den sig inåt så blev man kvar.

Sagesmannens mor klädde en liten buske till jul och den hissade hon upp och hängde i taket.

Man gick med jusa stjärnan, det kunde man jära varje dag ända till trettondan. Då hade man en stor stjärna med jusa i. Det var ett stort sällskap som gick, Herodes med knektar, tre vise män å Judas mä pongen! Pungen) Så sjöng de: "Godermorgon, godermorgon både stora och små, husbonden i huset å hansen gemål". Sen kom Judas å då sjöng de: " Vi ha ock en Judas som bär vårom pong, men näsan den veter åt krogen."

Så fick di alltid lite fägnad å pengar i stugera å penningarna festa di opp sen.

Vid midsommarr la' Jungfru Maria såpa i vattnet så att då blev allting så lätt-tvättat.

Bröllop. Man sköt vid bröllop alldeles intill fönsterna. Några fick gå vakt, men då tog de andra fast vakten. Så försökte man ta fast dem som sköt, och den man först fick fatt på skulle bli brudgum nästa gång.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV—
sid 112

sid 116

Sagesman: Johan Engstrand, Strömtorp (78 år)

Den förras man. Inflyttad från Värmlands-Säby.

Påsk. På påskdagen såg man i kyrkan vilka som flugit, de satt då baklänges.

Fjällgubbar kunde förvandla sig till tjädrar, det var nära som kom neråt landet och skulle samla tjädrar, och på dem bet ingenting. Då var det en som kunde mer än di andra, han ladda bössan, men kom aldrig till att skjuta. Men en gubbe som höll på med att kola, fick besök av en gammal gubbe. Kolaren ville ut och skjuta tjädrar, men gubben sa! "Nej låt bli dä, du ska få en ändå." På morron så han gubben stå på taket och förvandla sig till en tjäder, sen flög han och de andra tjädrarna. Men kolaren fick två riktiga tjädrar.

Tungt lass. Sagesmannen och hans bror var en gång ute och åkte vid Värmlands Säby. På en gång gick kärran så tungt ända tillsedan kom till en bro, då släppte det.

Sagesman: Karl Josefsson, Karlberg, Karlskoga,
(omkr. 80 år)

Född i Karlskoga och bosatt där hela sitt liv, f.d. torpagare.

Om malmkörning: Sagesmannen berättar: "Ja tjänste i Limbäck å då fick vi fara te Brickegården å ligga där veckan i jenom. Klockan 9 på kvällen feck vi fara därifrån över sjögera (sjöarna) till Dagkarlsberg. Där fick vi vänta i kvarteren å inte

Värmland,
Räckesborg
Karlskoga

ACC. N.R. M. 1736

Haga pricstn

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

124

köra därifrån förrän klockan fem. Malmen kördes från gruvorna och lades i kvarteren å så fick vi lässa. Sen for vi först till Valåsen å därifrån fraktades malmen på banan till Immotorp och andra hytter. Sen for vi tillbaka till Brickegården.

Bärskärera (bergsmännen) feck begagna vissa dygn ve hyttera. Somliga jorde stora bruk, de höll på kanske hele månader (månader).

När det var slut jorde de "drevdans" då skulle di bjuda hyttfolke på kalas. De dansa i e stuge som hörde te hytta, å di "löfte lo" (flyttade lod) å rycktes ibland. De som ville dansa feck dä, å de som ville supa feck dä. Hyttera va ett rekbit (riktigt) samlingsställe för folk.

I kvarteren berättades historier å så söp di å dansa och spela kort.

Spelman. Dä va en gubbe, som di kalla Spelar - Kula. Han spela i kvarteren ve gruvera, så matsäckskrina dansa. Patron Lindberg på Karlsdal hade kalas för sina torpare, han hade majstång, å då var Speler-Kula där. Rätt som'dä va börja gubben å spela så klarinetterantystna å folke stanna å ställde säj efter vägnera. Men di kunne inte stå stille. Då kom Speler- Kulas son å lyfte ner honom å sa: "Nu får inte ni far spele mer". Då grät gubben. Men sen Jeck han allt opp å spela ordentligt.

Mil-skrock. När sagesmannen var på sjunde eller åttonde året

var han hos sin far som höll på att kola. Fadern låg och soy, då slog dä te hårt på kojdörra, men han vakna inte. Rätt va då va slog dä te ijän, men han vakna inte ändå. När dä slog te tredje gången vakna han å sa: "Å dä så dags" å jeck ut, då va dä ett hål på mila. Sen fråga sagesmannen: " Va va dä för en?" "Ja, dä ska jatale um i möra(morron)", sa fadern.

Skogsfrun. Sagesmannen berättar:

"Ja tjänte när Olle-Gustav Bergius i Linnbäck, å vi höll på å gräve e kallkälle, då kom dä ett kvinnfolk, å ho va klädd som ett kvinnfolk, men bar kängera på armen. Dä låg ett ställe där som hette Ängäen (Ängänden). Då fråga ho: "Va heter dä ställe?" "Dä är Ängaen," sa Bergius." Å där breve ligger Annars Josefsas." "Ja, dä vet ja," sa ho. Sen jeck ho, å då sa Bergius: " Titt där bak!" Då stack dä ut som en stelk (stjälk). " Dä va Tall- Maja," sa han.

Sagesman: Anders Gustav Lövdal, Ölsdalens, Karlskoga
(75 år)

Född i Karlskoga men har i sin ungdom arbetat i Dalarna och Norrland.

Man fick inte gå ut på morron utan att ha ätit nånting. För jorde man det, kunde orren däre'en, så man fick frossa.

Slog man ikull säj, skulle man dra en tråd ur klära (kläderna) å kaste den över vänstre axla, annars kunde

man råka ut för ont.

Gastkramning. Om någon ble "krammat" skulle di ta varme ikring en mä sopkvästen motsols tre gånger, å så skulle han famna ~~dörr~~ sid 131 dörra tre gånger motsols.

Magi vid sjukdom. De som var sjuke skulle ligge å dra täcke över huve, å kloke gummer skulle smälte bly å ha i vatten. Sen tog di tre stener, en från marken, en ur luften å en ur vattnet å la dem i nänting tillsammans med nio saltkorn, som man inte fick räkna upp utan lägga på ett bräde å se att det var nio. Sen skulle alltsammans kastas över vänstre axla, å den som kastat å di andra fick inte öppna dörrar å fönster förrän klockan var tolv. Å ingen fick röre ve möbler.

Vårtor. Vårtor skulle gnos med en fläsksvål å den skulle sen läggas under en sten dit varken sol eller måne lyste. Så kunde man ta ett snöre å jöre e ögle över var vårté å så knyte like många knuter som då fanns vårtor å sen jömme snöre under en sten.

Huvudvärk. För huvudvärk ryckte man "jäschlock", tog en hårest mitt över jässan å vira om fingern å ryckte till, sen blev då bra.

Havande kvinnor fick inte titte i nyckelhål eller dörrspringer, då ble barna vindögde.

För tandvärk var det bra att ta tre igelkotteborst å pete tänderna med,

Dubblett

ACC. N.R. M. 1736.....

Bäran. Ville man jära en "bara" skulle man spinna garn tre skärtorsdagkvällar, å den fjärde skulle man nysta garnet å sätta liv i baran. Den drog smör och mjölk, å när den inte var ute låg den i kärnan. Men baran kunde dödas, om man tog spillningen efter den, den fanns på stubbar och var gul. Den skulle man ta i en fingerborg å gå till en korsväg å koka den, då kom den som hade baran springande dit, å baran dog. Men ingen fick tala annat än vänligt till den ägde baran, för annars skulle någon dö.

Nära sagesmannens hem fanns en källa som tjänade som trefaldighetskälla, folk kom dit och offrade slantar i den.

Om man gick ut och mötte en katt eller ekorre var det bäst att vända om.

Mötte man ett fruntimmer skulle man sätta på henne en fråga, svara ho ja jeck då bra, men svara ho nej, va då bäst å vända.

När man körde in hö skulle ett fruntimmer kaste in förste hötappen i laa, annars ble då bare tjurer unner året.

Om en kar först kom på besök nyårsdan ble då bare tjurkalver unner året.

Om man köpt en ko skulle hon först ledas tre gånger kring en jordfast sten. Somliga ledde in dem i köket å lät dem äte ur gryta.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 136

2 ex.

sid 141

Dubblett

ACC. NR M. 1736.

När man släppte vall korna skulle man ta tagel å sätte fast i dörrtröskeln, då skulle korna gå hem om kvällarna.

Nyårskvällen skulle någon gå ut å se in genom fönstret. Om då jusveken luta åt någon skulle den dö under året. Eller om någons jus stockna skulle han dö.

Gol tuppen om natten betydde det dödsfall eller vådeld.

Barnsängskvinnor skulle alltid ha stål i sängen. Sen skulle de kyrktagas, då tog prästen 50 öre. När det blev slut med kyrktagningen grälade sagesmannens mormor å sa att folket blev som korna å skogsråa.

Sagesman: Erik Nilsson, Strömtorp, (82 år)

Gammal bergsman, född i Karlskoga socken och sedanmera bosatt i Strömtorp.

Frossan. En gumma som hade haft frossan kunde bättre offra än andra.

När urinen hos barnen blev gul skulle man gå till en gubbe som haft frossan. Han skulle skära säj å ha tre bloddropper på en sockerbit, å den skulle barnet ta in.

Hästar. En gång när sagesmannen var ute och körde kom en gosse och satte säj på lasset. Sen kom en finngubbe å honom var gossen olydig mot. Å sen blev hästen så konstig, å då jick sagesmannens far å skar ett kors i svansen på hästen å tog tre bloddroppar på en brödbit å gav honom.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
sid 141

Den som tog en oblat ur munnen när han jick till nattvarden samt sköt på den blev en riktig skytt.

Det är inte bra att skjuta en katt med en bössa, då blir bössan inte bra sen.

Det var en smed ner i sockna som skände hele smejhärn (smedjehärden) vid ett bruk, så de var tvungna att murar om den.

Det var en gubbe som fått sin bössa skämd, då slängde han den under en säng å sa: "Ligg där, din djävul!" Då fräste det om bössan.

Maran. Sagesmannen hade en märr, som jämt va löddri. Så kom en gubbe dit å sa: "Dän här rier mara"! Har du nån krita?" "Nej," sa sagesmannen, "men det finns väl inne." Sen glömde han bort att säga till, men märren var bra på morron. "Hur bar du dig åt mä märra," sa sagesman. Men när han träffa gubben. "Hjälpte dä?" sa han "Ja fåck inge krite, men ja repa mä foten." Sen sa han att sagesmannen skulle sätta upp nån leje (lie) för han kunde rida mara själv eller också nån annan av hans folk.

Majkvistar. Markvistar kunna tas av träd och sättas upp över juren, men de få inte bäras på en väg där man burit lik.

Fallandesjuka. Får en person fallandesjuka och man märker när han faller första gången, skall man ta skjortan av honom och bränna upp.

ACC. N:oR M. 1736

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sid 152

Kärlekstrolldom. Om en person råkar bli kär i en annan och tror att det är trolldom skall han försöka få nånting från den andre å bränna upp å je honom askan så går det över.

Sagesman: Lovisa Andersson, Bävåsen, Karlskoga (70 år)

Bondhustru. Född och bosatt i Karlskoga.

Hästar. Bruksägare Per Lagerheim var ute och åkte en gång, och då jick en arbetare Johannes Sjöberg efter. Rätt som det var stanna hästarna, och det jick inte att få dem ur fläcken. Då jick Sjöberg fram å sa att kanske han kunde jälpa till, å han titta i betslet å betsla om hästen. Sen fick han åka med till Bofors, å då jick dä hiskligt. Sen fick han 25 kronor av Per Lagerhielm.

Jaktskock, för trollning. Dä va en person som förjorde sin granne till en tjäder, å han satt på Knappedshöjden å bare spela. Ingen kunde skjuta honom, men till sist va dä en som laddade om bössan å sköt. Då ramla han ner, å då sa han: "Dä skulle du inte ha jort." Efter detta blev mannen halt.

Pengar förlorade. Sagesmannens far hade varit på en auktion, å där hade han mist sina pengar. Dan efter jick hans hustru till auktionisten, en bergsman i Karlskoga. Men han visste inte någonting. Då skicka hon en flicka till Kopparbergsgumman, å hon gav henne en flaska med nånting i å sa att det skulle de hälla ut i soluppgången, "men häll sakta!" sa hon, " annars

sid 156

ACC. N.R. M. 1736.

Dublett
LUND'S UNIV.
FOLKMINNES-

ARKIV

—
sid 157.

får han så bråttom!" Det jorde de å inte långt efter kom auktionisten å ga hustrun penningarna å bad henne att inte säga någonting.

1) Bekant trollgumma på Västmanlands bergslag.